

Date: 13th October-2026

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI ZAMONAVIY SHAROITDA O'QUV JARAYONINI DIAGNOSTIKA VA KORREKSIYALASH

Azizov Dostonbek Sobir o'g'li
Andijon shaxar 6-son texnikomi
"Tarbiya" fani o'qituvchisi
azizovdostonbek92@gmail.com
+998978008043

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy sharoitda o'quv jarayonini diagnostika va korreksiya qilishning nazariy hamda amaliy asoslari yoritiladi. Pedagogik diagnostikaning maqsadi, vazifalari, usullari, raqamli vositalari va natijalarni tahlil qilish mexanizmlari ochib beriladi. Shuningdek, aniqlangan muammolarni bartaraf etish, individual yondashuvni kuchaytirish va ta'lim samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: bo'lajak o'qituvchi, pedagogik diagnostika, korreksiya, o'quv jarayoni, ta'lim sifati, individual yondashuv, kompetensiya, monitoring, baholash, raqamli ta'lim.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan tub o'zgarishlar o'qituvchidan nafaqat chuqur nazariy bilim, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish, o'qituvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, ularning ta'limiy ehtiyojlarini o'rganish hamda ta'lim jarayonidagi muammolarni o'z vaqtida bartaraf etish kompetensiyasiga ega bo'lishni talab qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak o'qituvchilarni o'quv jarayonini diagnostika qilish va uning natijalariga asoslangan holda korreksiya qilishga tayyorlash oliy pedagogik ta'limning muhim vazifalaridan biridir.

Pedagogik diagnostika o'qituvchining bilim, ko'nikma, malaka, kompetensiya va rivojlanish darajasini aniqlash, mavjud muammolarni tahlil qilish hamda keyingi pedagogik faoliyatni rejalashtirish imkonini beruvchi tizimli jarayondir. Zamonaviy tadqiqotlarda diagnostika faqat baho qo'yish vositasi sifatida emas, balki ta'lim jarayonini takomillashtirish, individual yondashuvni ta'minlash va pedagogik qarorlarni asoslash vositasi sifatida qaratilmoqda.

Ayniqsa, raqamli ta'lim muhitining rivojlanishi diagnostik jarayonlarni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Elektron testlar, onlayn so'rovnomalar, elektron portfoliolar, ta'lim platformalaridagi statistik ma'lumotlar va avtomatlashtirilgan baholash vositalari o'qituvchilarning rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatish imkonini bermoqda.

Shuning uchun bo'lajak o'qituvchi diagnostika natijalarini shunchaki qayd etuvchi emas, balki ularni pedagogik jihatdan tahlil qiluvchi, muammoning sabablarini aniqlovchi va tegishli korreksion chora-tadbirlarni ishlab chiquvchi mutaxassis sifatida shakllanishi lozim.



Date: 13th October-2026

Pedagogik diagnostikaning mazmuni va ahamiyati

Pedagogik diagnostika — ta'lim oluvchining bilim, ko'nikma, malaka, kompetensiya va shaxsiy rivojlanish holatini aniqlash, baholash, tahlil qilish hamda ushbu ma'lumotlardan keyingi pedagogik faoliyatni rejalashtirishda foydalanish jarayonidir. Diagnostika muntazam va tizimli amalga oshirilganda o'quvchining faqat yakuniy natijasini emas, balki rivojlanish jarayonini ham ko'rsatib beradi.

Pedagogik diagnostikaning asosiy vazifalariga quyidagilarni kiritish mumkin:

- o'quvchilarning boshlang'ich bilim va tayyorgarlik darajasini aniqlash;
- o'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni aniqlash;
- individual qobiliyat va ehtiyojlarni o'rganish;
- ta'lim natijalarini muntazam monitoring qilish;
- o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini kuzatish;
- ta'lim metodlarining samaradorligini aniqlash;
- aniqlangan muammolar asosida korreksion ishlarni rejalashtirish.

Demak, diagnostika ta'lim jarayonining alohida bosqichi emas, balki ta'limni rejalashtirishdan boshlab natijalarni baholashgacha bo'lgan barcha jarayonlar bilan uzviy bog'langan faoliyatdir.

Bo'lajak o'qituvchilar uchun diagnostik kompetensiyaning ahamiyati

Bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetentligida diagnostik faoliyat alohida o'rin egallaydi. Chunki pedagog o'quvchining imkoniyatlari, qiziqishlari, bilim darajasi va o'zlashtirishdagi muammolarni bilmasdan turib samarali ta'lim strategiyasini tanlay olmaydi.

Diagnostik kompetensiya o'qituvchidan bir necha muhim ko'nikmalarni talab qiladi. Birinchidan, pedagog diagnostika maqsadini to'g'ri belgilay olishi kerak. Ikkinchidan, maqsadga mos diagnostik metod va vositalarni tanlashi zarur. Uchinchidan, olingan natijalarni xolis tahlil qila olishi va ular asosida pedagogik qaror qabul qilishi lozim. To'rtinchidan, aniqlangan muammolarni bartaraf etishga qaratilgan korreksion ishlarni tashkil eta olishi kerak.

So'nggi tadqiqotlarda bo'lajak o'qituvchilarda diagnostik-korreksion kompetentlikni shakllantirish kasbiy tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rsatilmoqda.

Zamonaviy diagnostika metodlari

Zamonaviy ta'lim jarayonida diagnostika uchun turli metodlardan kompleks foydalanish maqsadga muvofiq. Bitta test natijasi o'quvchining barcha imkoniyatlarini to'liq ifodalamasligi mumkin. Shu sababli bir nechta metodlarning uyg'unligi obyektivroq natija beradi.

Kuzatish metodi. O'quvchining darsdagi faolligi, topshiriqlarni bajarish usuli, muloqotga kirishishi, mustaqil fikrlashi va muammoli vaziyatlardagi xatti-harakatlari kuzatiladi.

Suhbat metodi. O'quvchining fikrlashi, mavzuga munosabati, qiziqishi va muammolarining sabablarini aniqlash imkonini beradi.



Date: 13thOctober-2026

Test metodi. Bilim va ko'nikmalarni qisqa vaqt ichida aniqlash imkonini beruvchi samarali vositadir. Biroq test natijalarini boshqa diagnostik ma'lumotlar bilan birgalikda tahlil qilish maqsadga muvofiq.

So'rovnoma. O'quvchilarning qiziqishlari, motivatsiyasi, o'z-o'zini baholashi va ta'limga munosabatini aniqlashda foydalaniladi.

Portfolio. O'quvchining ma'lum vaqt davomida bajargan ishlari, loyihalari, ijodiy topshiriqlari va yutuqlarini jamlash orqali uning rivojlanish dinamikasini aniqlashga xizmat qiladi.

Refleksiv yozuvlar. O'quvchining o'z faoliyatini tahlil qilishi, nimani o'rganganini va qanday qiyinchiliklarga duch kelganini anglashga yordam beradi.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda kuzatish, suhbat, test, so'rovnoma, portfolio, o'quv natijalari xaritasi va refleksiv yozuvlardan foydalanish diagnostik faoliyatni shakllantirish uchun samarali vositalar sifatida ko'rsatilgan.

Raqamli texnologiyalar asosida diagnostika

Zamonaviy sharoitda pedagogik diagnostikani raqamli texnologiyalarsiz tasavvur qilish qiyin. Raqamli vositalar o'qituvchiga katta hajmdagi ma'lumotlarni qisqa vaqt ichida yig'ish, saqlash, tahlil qilish va natijalarni taqqoslash imkonini beradi.

Masalan, elektron test tizimlari yordamida o'quvchilarning mavzu bo'yicha bilim darajasini aniqlash mumkin. Elektron jadvallar orqali natijalarni guruhlar va alohida o'quvchilar kesimida tahlil qilish mumkin. Ta'lim platformalaridagi faollik ko'rsatkichlari esa o'quvchining topshiriqlarni bajarish chastotasi va o'quv jarayonidagi ishtirokini kuzatishga yordam beradi.

Raqamli diagnostikaning muhim afzalligi — tezkor teskari aloqani ta'minlashidir. O'quvchi o'z xatosini tezda ko'rishi, o'qituvchi esa qaysi mavzularni qayta tushuntirish zarurligini aniqlashi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli diagnostikadan foydalanishda ma'lumotlarning ishonchliligi, o'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish, texnik imkoniyatlarning tengligi va natijalarni pedagogik jihatdan to'g'ri talqin qilish masalalariga e'tibor berish zarur.

Diagnostika natijalarini korreksiyalash

Diagnostika yakuniy maqsad emas. Uning asosiy pedagogik qiymati aniqlangan natijalar asosida ta'lim jarayoniga o'zgartirish kiritish imkoniyatidadir. Korreksiya — aniqlangan kamchilik, qiyinchilik yoki rivojlanish ehtiyojlarini bartaraf etishga qaratilgan pedagogik ta'sirlar tizimidir.

Korreksion faoliyat quyidagi ketma-ketlikda tashkil etilishi mumkin:

Diagnostika → tahlil → muammoni aniqlash → sababni belgilash → korreksion reja → amaliy ta'sir → qayta diagnostika.

Masalan, diagnostika natijasida o'quvchilarning ma'lum mavzuni o'zlashtirish darajasi pastligi aniqlansa, o'qituvchi avvalo muammoning sababini aniqlashi kerak. Muammo mavzuning murakkabligi, noto'g'ri metod tanlanishi, motivatsiyaning pastligi yoki individual o'quv ehtiyojlarining hisobga olinmasligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Shundan keyin o'qituvchi differensial topshiriqlar, qo'shimcha mashqlar, kichik guruhlarda ishlash, individual maslahat, takroriy tushuntirish yoki interfaol metodlardan



Date: 13thOctober-2026

foydalanishi mumkin. Korreksion faoliyatdan keyin qayta diagnostika o'tkazilib, amalga oshirilgan choralarning samaradorligi aniqlanadi.

Individual yondashuv va diagnostika

Zamonaviy ta'limning asosiy tamoyillaridan biri o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishdir. Har bir o'quvchining bilimni qabul qilish tezligi, qiziqishi, tayyorgarlik darajasi, fikrlash uslubi va mustaqil ishlash imkoniyati bir-biridan farq qiladi.

Pedagogik diagnostika ana shu farqlarni aniqlashga yordam beradi. Diagnostika natijalariga asoslangan individual yondashuv o'quvchiga mos topshiriqlarni tanlash, o'quv materialining murakkablik darajasini belgilash va zarur hollarda qo'shimcha pedagogik yordam ko'rsatish imkonini beradi.

Bo'lajak o'qituvchilarni ta'limni individuallashtirishga tayyorlashda diagnostik-tahliliy, prognostik-loyihaviy, adaptiv-metodik va refleksiv-korreksion komponentlarning shakllantirilishi muhimligi ta'kidlangan.

Bo'lajak o'qituvchilarni diagnostik-korreksion faoliyatga tayyorlash yo'llari

Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik kompetensiyasini shakllantirish uchun nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy mashg'ulotlarga ham keng o'rin berish zarur.

Bunda quyidagi usullardan foydalanish samarali natija beradi:

- pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish;
- diagnostik topshiriqlar tuzish;
- real yoki modellashtirilgan darslarni kuzatish;
- o'quvchi faoliyatini diagnostika qilish;
- test va so'rovnomalar ishlab chiqish;
- diagnostika natijalarini statistik tahlil qilish;
- individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish;
- korreksion mashg'ulotlarni loyihalashtirish;
- pedagogik refleksiya yuritish;
- mikroo'qitish va pedagogik amaliyot jarayonida diagnostik faoliyatni sinab ko'rish.

Bunday yondashuv bo'lajak pedagogning nafaqat diagnostika vositalarini bilishi, balki diagnostika natijasiga asoslangan pedagogik qaror qabul qilish ko'nikmasini ham rivojlantiradi.

Diagnostika va korreksiyaning ta'lim sifatiga ta'siri

Diagnostika va korreksiya o'quv jarayonining sifatini oshirishga bevosita xizmat qiladi. Chunki o'qituvchi ta'lim jarayonini taxminlarga emas, aniq pedagogik ma'lumotlarga asoslangan holda tashkil etadi.

Muntazam diagnostika yordamida o'quvchilarning o'zlashtirishidagi pasayish erta aniqlanadi. Bu esa muammoni chuqurlashib ketmasdan oldin korreksion choralarni ko'rish imkonini beradi. Shuningdek, diagnostika o'qituvchining o'z faoliyatini ham baholashiga yordam beradi.

Agar ma'lum metoddan foydalanilgandan keyin o'quvchilarning natijalari oshmasa, pedagog ushbu metodni qayta ko'rib chiqishi yoki boshqa pedagogik texnologiyadan



Date: 13thOctober-2026

foydalanishi mumkin. Shu sababli diagnostika faqat o'quvchini emas, balki o'qituvchining pedagogik faoliyatini ham takomillashtirish vositasi hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy sharoitda o'quv jarayonini diagnostika va korreksiyalashga tayyorlash ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Pedagogik diagnostika o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini aniqlash bilangina cheklanmay, ta'lim jarayonidagi muammolarni aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish va samarali pedagogik qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Zamonaviy pedagog diagnostik metodlarni, raqamli texnologiyalarni, formativ baholash vositalarini va individual yondashuv mexanizmlarini yaxshi egallashi zarur. Diagnostika natijalarini korreksion faoliyat bilan bog'lash esa ta'limning uzluksiz takomillashuvini ta'minlaydi.

Shuningdek, oliy pedagogik ta'limda bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik-korreksion kompetentligini shakllantirishga yo'naltirilgan amaliy mashg'ulotlar, pedagogik vaziyatlar, modellashtirish, mikroo'qitish va refleksiv faoliyatni kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv kelajakdagi o'qituvchini zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan, o'quvchi ehtiyojlarini aniqlay oladigan va ta'lim jarayonini individual tarzda tashkil eta oladigan kompetent mutaxassis sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Abdullayeva Sh.A., Ro'ziyeva D.I. Pedagogik diagnostika va korreksiya. – Toshkent, 2018. – 265 b.
- 2.Jabborova O., Qarshiboyeva X. Pedagogik diagnostika. Darslik. – Toshkent: Zebo Print, 2024.
- 3.Nurkeldiyeva D.A. Pedagogik-psixologik diagnostika. Darslik. – Toshkent: Vneshinvestprom, 2019.
- 4.Mavlonova R.A., Voxidova N.X., Raxmonqulova N.H. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010. – 310 b.
- 5.To'xtaxodjayeva M.X. va boshqalar. Pedagogika. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. – 400 b.
- 6.Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent: Sano-standart, 2015.
- 7.Tolipov O., Ro'ziyeva D. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2019. – 276 b.
- 8.Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2017. – 416 b.

